

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 3 2015

H. Jensen

I de lokale medier, skrives der ofte om den truede kulturarv. Det være sig den forfaldne Nordskov Mølle i Aalsgaarde, der heldigvis nu er reddet, nedrivningen af villaen »Møllebakken« på Gammel Strandvej i Tibberup, nedrivning af de gamle fiskerhuse på Nordkysten til fordel for tidens populære, hvidmalede funkis-inspirerede huse, Svinggaarden i Borsholm med sin snart berømte kikkemborg, for blot at nævne nogle aktuelle sager.

I museumsloven kan man læse, at kulturministeren og de statslige og statsanerkendte museer gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne skal virke for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden. Det sker normalt i forbindelse med planmyndighedernes udarbejdelse af kommune- eller lokalplaner, men problemet er, at der ikke altid tages højde for bevaringsværdierne i så god tid, at de kan nå at blive reddet.

Det skyldes i væsentlig grad, at balancen mellem et dynamisk samfund i stadig udvikling og hensynet til vor lokale kulturarv synes såre vanskelig at finde. Vi hører alt for ofte, at »det hele skal jo ikke være et frilandsmuseum«, netop fordi mange ikke forstår, at kulturværdierne i allerhøjeste grad er vigtige grundpiller i det dynamiske samfund. Når politikerne er så ivrige efter at få gennemført det ambitiøse Nationalpark-projekt, er det netop et udtryk for, at man værdsætter kulturarven som en bærende kraft, ikke mindst i den turisme, man satser på i forbindelse med Nationalparken.

Problemet er nok, at man kun tænker stort. Pyt med at der stadig forsvinder bevaringsværdier, inden en bevarende lokalplan ligger klar. Der er jo stadig masser at komme efter i Nationalparken og i Helsingørs gamle bykerne! Men det er ikke »pyt med det«, for pludselig har vi mistet alle de kulturværdier, der gør vor kommune rar at leve i. Vi må derfor stadig her på museerne overveje, hvordan vi skaffer ressourcer til at varetage, ikke kun de værdier, museumslovens kapitel 8 hjemler, men langt mere. Vi må ud i marken og inspirere ejerne af kulturværdierne til at sætte pris på disse, forstå dem og værne om dem. Det er en vanskelig, men nødvendig opgave!

Lars Bjørn Madsen

FORENING & MUSEUM

Lars Bjørn Madsen (ansv.)
Torben Bill-Jessen
Kenno Pedersen
Maibritt Bager
Eva Kristensen
Erik Trolle

Tryk: Nofoprint, Helsingør
Lay-out: Lars Bjørn Madsen 2015

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året i februar, maj, august og november.

Stof til bladet indsendes til (lbm64@helsingor.dk) eller pr. brev til Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør, tlf: 4928 1800.

Helsingør Museumsforening

Formand: Torben Bill-Jessen
Næstformand: Kenno Pedersen
Kasserer: Erling Svane
Sekretær: Tom Sinding
Ingrid Dora Jarnbjør
Mogens Elchendorv
Elisabeth Thorsen
Eva Kristensen
John Zilmer

www.helsingormuseumsforening.dk

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til administrationen på Helsingør Bymuseum (Mai Larsen-Jensen) Tlf: 4928 1800

Forsidebilledet

I 1955 lykkedes det Wiibroes Bryggeri at lave en uklar, mere naturlig citronvand, som man kaldte Lemona. Bryggeriet lod fremstille nogle silketrykte reklamer for den nye læskedrik. Forsiden viser et bearbejdet udsnit af en Lemona-reklame fra 1956, tegnet af en museet ukendt, H. Simon. Et motivet repræsenterer 1950'ernes Morten Korck ske sommeridyl er der ingen tvivl om. Hele reklametegningen kan ses på side 8.

Klokkeren! En skælm, landløber og en oprørs kumpan

Af Torben Bill-Jessen

Den 10. oktober 1625 samlede byfogden Holger Olufsen bytinget på Helsingør Rådhus. Tinget bestod den dag af byfogden selv, borgmester Niels Madsen, og tingmændene Johan Engelbrechtsen, skrædderen Albrecht Albrechtsen, skomageren Hans Steffensen, snedkeren Jørgen Pedersen, endnu en skrædder Mathias Mortensen, Niels Bendsen og Niels Christensen bødker. Alle var de respektable borgere i byen.

Årsagen var at Erik Hansen »medtjener til Guds ord til St. Olufs Kirke her i byen« og nyansat kapellan ved kirken tiltalte klokkeren Niels Sørensen for ikke at ville flytte ud af den bolig, Hr. Erik skulle have, og som han »voldeligen besidder«. Hr. Erik fremviste sit kaldsbrev på ansættelsen og fremførte sin ret til boligen.

Klokkeren Niels Sørensen forsvarede sig med at, »tilfældigvis lige nu! var det blevet

den rette tid for ham at flytte, og at han ville flytte ud i morgen, saafremt han maatte flytte ind i klokkerboligen«. Det må forstås sådan, at kirkens forrige klokker, Oluf Poulsen, stadig boede kirkens klokkerbolig.

Oluf Poulsen havde været klokker ved Olai kirke fra 1579 til engang efter 1615. Selvom han var holdt op som klokker, boede han altså stadig klokkerboligen, der lå og stadig ligger i Sophie Brahesgade 11. Boligen tilkom rettelig den fungerende klokker ved kirken. Niels Sørensen har vel midlertidig boet i en af kirkens kapellanboliger i Sct. Olaigade 51 eller 53, og her skulle kirkens nyansatte kapellan have sit kommende hjem. Tilsyneladende havde den gode klokker ikke lyst til at flytte fra den bedre præstegård til en mindre klokkerbolig. Niels Klokker blev herefter foreholdt, at han af sognepræsten Peder Rasmusen Lange (maleriet til venstre) var blevet kaldt en skælm, landløber og en oprørs kumpan, og at han en aften havde angivet Peder Lange til slotsherren Jørgen Urne på Kronborg. Her havde Niels Klokker sagt at hr. Peder med to bysvende havde været ved hans dør og befalet bysvendene at sætte klokkeren i kælderen [Rådhuskælders fængsel], hvis han ikke flyttede ud samme aften og afleverede nøglen til Peder Lange.

Naboernes erklæring om Niels Klokkers redelighed eller ej

Niels Klokker havde også overfor slotsherren Jørgen Urne anmodet om, at hans naboer afgav en erklæring, som skulle godtgøre, om han havde forholdt sig »redeligt

*En kreds af borgere sikrede, at Olai Kirkes prægtige korgitter fik sine 76 messingbalustre. Giverne fik til gengæld indgraveret deres navne, årstal og eventuelt bomærke eller våben. En baluster i korgitteret mod søndre sideskib er skænket af den tidligere førstekapellan ved kirken og senere sognepræst i Græsted, Erich Hansen i 1652 (omtalt side 3).
Fotografier: Torben Bill-Jessen.*

og roligt, som en god nabo sig var og bør eller ej«. Herefter blev flere naboer forhørt i retten. Første nabo var organisten ved Mariæ Kirke, Povl Jensen, der forklarede at Niels Klokker og han havde haft trætte og krackel [klammeri], men de var dog ble-

vet forligt. Den næste nabo var skrædderen Villum Viiss, der forklarede, at Niels Klokker havde overfaldet ham ude i marken med slagsmål, så han måtte værgе sig imod ham. Urban Steiner bogbinder, også en nabo, stod frem og gav Niels Klokker det skudsmål, at han var en urolig nabo, som ofte gjorde ham uro og uførm [overlast og forulempelse], dog var dette dem forligt, men klokkerens søn havde slået Urbans vinduer itu med en sten. Den næste nabo Peder Nielsen var skolemester i den danske skole, og han gav klokkeren det skudsmål, at han var en ufredelig og urolig nabo. Han kunne nemlig fortælle, at engang han gik uden for Niels Klokkers hus, overfaldt både klokkeren og hans hustru ham med hug og slag og havde nær myrdet ham. Endnu

en nabo ved navn Jacob Høyer gav klokkeren det samme skudsmål, idet han to gange havde været i klammeri med ham, men »det er dog forligt«. Også Anders Jensen gav ham som skudsmål, at han er en uredelig mand, som to gange havde overfaldet ham med skældsord og spyttet ham i ansigtet, når han var kommet gående i kirken. Klokkeren forsvarede sig med, at Anders Jensen var kommet i kirken sent om aftenen, hvor han gik og majede (pyntede kirken), og hvor Anders intet havde at gøre. Også enken Karine, tidligere gift med Morten Piper, stod frem og meddelte, at Niels Klokke tit og ofte havde overfaldet hende og hendes barn »ved uførm og skændsord« og endda nogle gange, hvor hun havde ligget »i hendes bønner udi kirken, her overfaldt og slog han hendes dreng for hendes øjne«. Et ægtepar ved navn Inger og Jørgen Sørensen, der havde bopæl i Sjøleboerne, kom frem og sagde, at de vel havde hørt at Niels Klokke »havde været meget urolig med sine naboer«, og han havde sagt til dem at »den gaard de bor i var en horegaard«.

Klokkerens undertjeners anklager

Laurs Tordsen stod herefter frem og berettede, at han en tid havde været Niels Klokkers undertjener, og det skete engang, at andendagen efter Sankt Mikkelsdag, kom der en skotsk mand til ham og bad om, at en afdød måtte blive begravet på kirkegården. Da Niels Klokke ikke var at træffe, gik Laurs Tordsen med manden hen til sognepræsten Peder Langes dør, og spurgte ham, hvordan han skulle forholde sig med begravelsen.

Hr. Peder befalede Laurs at gøre graven færdig, hvilket han også gjorde og tog som sædvanlig betaling for det. Da Niels Klokke kom til stede, blev han meget vred, og spurgte undertjeneren, om det var ham »klokkeren«, der havde befalet ham at grave. Laurs svarede, at hr. Peder havde befalet det. Derover blev Niels Klokke vred og sagde: »gaa du hen og tjen hr. Peder,

og Djævelen tage baade dig og ham«. På grund af disse årsager og denne vrede blev tiden forpasset, og liget stod på skibbroen uden begravelse i en rum tid. Langt om længe blev samme lig dog uden kirkeklokker og korsang lagt i jorden. Det bevirkede, at kirken og skolen måtte levere de opkrævede pengene tilbage. Det var på den tid Niels Klokke tog nøglerne fra Laurs, slog ham og forviste ham fra tjenesten, og han havde trods alt kun gjort, hvad hr. Peder befalede.

Herefter blev Niels Klokkers ansættelsesbrev oplæst i retten, og klokkeren blev spurgt om han syntes »at have holdt samme forpligtelse som det sig burde«. Hertil svarede klokkeren, at han ikke havde gjort hr. Peder noget siden den dag, hverken med ord eller gerning, så vidt han vidste.

Kirkeværgens anklager

Endnu et byting måtte afholdes i sagen mod den uvillige klokke. Det blev sat på rådhuset den 17. oktober 1625. Til stede var her byfogden med borgmester og råd, samt tingmændene Niels Christensen, Niels Bendsen, Johan Engelbrechtson, Hans Steffensen, Albrecht Albrechtson, Mathias Mortensen og Niels Bødker. Retten havde nu indkaldt kirkeværgen ved Olai Kirke, Svend Andersen. Han rakte hånden i vejret og svor sin ed med oprakte fingre og kunne herefter fortælle, at en dannekvinde ved navn Marine Rasmus Glads havde beklaget sig til ham over Niels Klokke. Hun måtte betale samme klokke tre gange penge på kort tid, før han ville skrive hendes syge mands navn på »begge sedlerne«. De sedler, der nævnes her, er bedesedler med navne på de syge, som man ønskede, der skulle bedes for i kirken.

Endnu en anklage havde kirkeværgen. Klokkeren lod nemlig begravelserne ske, før de pårørende havde betalt for gravstedet og for ringning med kirkeklokkerne, hvilket var en klar overtrædelse af hans aftale (ingen ringning og gravning af gravsted uden betaling). Der foruden var klok-

keren ganske modvillig og ulydig og vilde ikke, som de tidligere klokkere plejede at gøre, indkræve kirkens jordskyld, og det havde stået på, siden han blev kirkeværge. Den tidligere kirkeværge, Hans Olsen, som også var til stede, kunne bekræfte, at det forholdt sig sådan, også medens han var kirkeværge. Han havde endda måttet bruge sin egen dreng for at få jordskylden opkrævet.

Det var sådan på den tid, at kirken lånte penge ud til folk mod pant i deres grunde eller ejendomme.

Flere anklager

Den Laurs Tordsen, som havde været Niels Klokkers undertjener, stod igen frem og svor ved sin ed med oprakte fingre, at Niels Klokke havde taget 12 mark af godtfolk, for at ringe med de små klokker, hvor han kun skulle have modtaget 11 mark, og 2 mark for at grave en grav, hvor han kun måtte tage 1½ mark. Gertrud, enke efter Jens Kock, trådte frem, og også hun svor sin ed med oprakte fingre og sagde, at da hendes mand døde, havde hun givet Niels Klokke 8 daler for kirkeklokkerne og gravstedet, og da hendes 14 årige stedsøn, som forleden sommer blev begravet, betalte hun 2 daler for gravstedet og 3 daler for spirklokkerne, samt 3 mark for klædet som var over liget. Det næste vidne i rækken var Oluf Nielsen. Også han stod frem og svor ved sin ed, at medens Niels Klokke boede i hans nabolag, var han meget urolig og ufredelig overfor naboer og genboer og havde med dem klammeri og trætte, navnlig med Povl Glarmester, Jeronimus Skrædder og Gertrud Ib Kock, og buntmageren Laurs Mogensen. Povel Voller glarmester havde samme opfattelse som Oluf Nielsen, nemlig at forne Niels Klokke var en ufredelig nabo. Skrædderen Marcus Hansen, der lå på sin »sotteseng« i hjemmet, fremsendte sin skriftlige angivelse af, at Niels Klokke ikke havde villet antage Gundel Gert von Halls hustrus navn på bedesedlen [bedesedlen er tidligere omtalt].

Søfren Søfrensen skomager trådte herefter frem og gjorde sin ed med oprakte fingre. Han kunne fortælle, at dagen efter Sankt Mikkelsdagen kom han gående på kirkegården. Da kom sognepræsten Peder Lange fra klokkerens dør og bad ham gå med hen for at se på soluret, hvad klokken var. Sammen med Urban Bogbinder gik de hen og så, at »skyggen paa solskiven viste paa to imellem begge streger, mens viseren paa taarnet stod paa halvgaaen etc«. Netop da kom klokkeren gående ved kirketårnet, og Peder Lange sagde til ham, »du tjener kirken og mig som en skalk og stiller klokken, saa du burde få skam og forholder dig som en skalk«.

Lisbeth, der var gift med organisten Poul i Mariæ Kirke, aflagde ed på, at hun hørte de samme ord på kirkegården.

Herefter slutter tingbogens beretninger om Niels Sørensen klokker ganske brat med at oplyse, at han ikke var mødt frem til det sidste møde. Sagens udfald kan vi derfor desværre ikke se. Men vi ved dog, at Niels Sørensen klokker blev afskediget, og den tidligere klokker endnu engang ansat ved Olai Kirke.

Om Niels Klokkers i øvrigt

Hvad vi ellers ved om Niels Sørensen er, at han i Peder Langes visitatsbog, der delvis er ført på latin, kaldes for Nicolai Bercheri. Han blev ansat som klokker ved Olai Kirke den 29. september 1622, og han blev afskediget den 1. maj 1626. Herefter blev den tidligere klokker Peder Nielsen genindsat i embedet, efter som der står ”at han var blevet uretmæssig afsat”, men hvad der ligger bag dette vides ikke.

Niels Sørensen Klokker havde en hustru ved navn Margrethe Olufsdatter som døde i 1658. Niels Sørensen klokker var dog død kort tid før hustruen. Det var den urolige tid med svenskernes indfald i landet og Kronborgs besættelse, hvilket har betydet, at der mangler kirkebøger og andre protokoller fra flere år her i byen. Efter hustruen blev der foretaget et skifte, der fortæller

lidt om klokkerhjemmet. Ifølge dette skifte havde ægteparret kun en søn ved navn Oluf Nielsen også kaldet Ole Seponislår.

Kirkens klokkere havde indtil 1588 boet i et hus til dels bygget af træ, hvor Sct. Anagade 6 i dag findes. Men nævnte år byggede kirken en ny klokkerbolig i Sophie Brahesgade 11, hvor den gamle latinskole havde ligget (fotografiet herunder).

Ved Niels Sørensens ansættelse i 1622 blev han ifølge regnskaberne overdraget følgende effekter til brug ved sit arbejde ved kirken: 9 ligbårer og 2 reb som »de sætter ned i gravene med«, 1 økse »som man ophugger jorden om vinteren, naar lig begravnes«; desuden en jernsøger, der skulle bruges til at undersøge, om der var kister i jorden ved nye begravelser, skovl, spade og hjulbør samt diverse støvekoste.

Ud over at have ansvaret for begravelserne, havde klokkeren mange forpligtelser. Han var skolelærer og skulle undervise ungdommen i Katekismen. De unge måtte hel-

ler ikke forsømme sangen og »informatio-ner i evangeliske sager efter enhver fatte-evne«. I kirken stod han for medhjælp for præsten, støbning af de fine vokslys til alterets brug, også almindelige tællelys, altså lys af talg, til lysestager på pillerne, så menigheden kunne læse ved de sene tjenester. Han var også leveringsdygtig i lys til Hospitalets kirke i klosteret. Desuden havde klokkeren ansvar for kirkeklokkerne og for indkøb af fedt til at smøre klokkernes lejer med ved ringning. Kirkens klæder skulle holdes rene, kobber, messing, døbefonten, lysekronerne og sølv skulle pudses, olie skulle skaffes til smøring af tårnuret, og nye koste skulle købes til rengøring i kirken. Klokkeren har næppe selv ringet med klokkerne, for hertil havde han de såkaldte klokkerdrengene til hjælp. I 1624-25 hed drengen Laurids Klokkerdreng, den tidligere omtalte Laurs Undertjener. Udover hjælp for klokkeren, havde Laurs »tilsyn paa kirkegaarden og rengøring i kirken, og

for svin og andet at holde af begge kirkegaardene«, herfor fik han 4 daler om året. På kirkegårdene havde klokkeren hjælp af graveren, der i 1626-27 hed Casper Graver. Som nævnt blev Niels Klokker afskediget 1626 og den tidligere klokker Peder Nielsen, der var kommet efter klokkeren Oluf Poulsen igen antaget, hvorfor Niels Sørensen Klokker igen måtte flytte, hvis han da altså omsider var kommet ind i klokkerboligen i Sophie Brahesgade. Vi kan følge Niels Klokker i kirkens regnskaber frem til 1651, hvor han med jævne mellemrum fortsatte med at levere voks og tællelys til kirken.

Niels Klokkers senere hjem

Senest i 1633 er han flyttet til byens 2. fjerding, hvor han har fået en bolig på en grund der ejes af Helsingør Almindelige Hospital, hvorfor han hvert år til Påske må betale 2 kurantdaler. Sidste gang, jeg har fundet ham nævnt i hospitalets regnskaber er 1656, og det kan meget vel være det hus, der nævnes i det skifte, der blev foretaget 1658 efter hans afdøde hustru, hvor klokker Niels nævnes som afdød. Margrethe bor da i Sudergade på en grund ejet af Helsingør Almindelige Hospital med vognmanden Anders Maior på den ene side

og Anders Pedersen pottemager på den anden side. Huset vurderes til 100 slettedaler. I det lille hus, som har hørt til byens mindre boliger, nævnes kun tre rum. Et stegers med et sengested og et gammelt madskab. En stue, der lå ud til gaden og indeholdt et bord med stenplade, en seng og flere bænke samt en lænestol. På væggene hang to malede rammer og et spejl. Oppe på loftet fandtes endnu et sengested, som kan have været familiens soveværelse, og her på væggene har klokkeren og hustruen kunnet ligge og glæde sig over to portrætter forestillende klokkeren selv og hustru. De havde været spændende at se i dag! Herefter nævner skiftet en hel del mennesker, der alle har penge til gode i boet, samt flere husholdningsgenstande, der er sat i pant for penge. Fire gamle dyner og to puder blev solgt for at skaffe penge til Margrethes begravelse, der kostede 21 daler. Når det hele blev talt sammen, var der 18 daler til arv mellem sønnen Oluf Seponislår og en ukendt halvbror, der vist befandt sig i Norge.

Kilder:

Helsingør Tingbog 1625-1627, side 5bff
Helsingør Skifteprotokol 1657-1658, side 16a
*Helsingør Sct. Olai Kirkes regnskabsprotokol-
 ler fra 1622 til 1652*

I anledning af 175-året for grundlæggelsen af Wiibroes Bryggeri, kan man på Bymuseet se en særudstilling om bryggeriet fortalt i et hav af genstande, en film og et billed-show. Udstillingen viser bl.a. nogle af bryggeriets festlige reklamer, som de her viste. Naturligvis lod man selveste Holger Danske skænke sig en kold lager-øl, mens den i 1955 nyfremstillede citronvand, Lemona, var forfriskende i det nordsjællandske sommerland.

DET GAMLE HELSINGØR BEVARET PÅ FILMSTRIMLEN

af Erik Trolle

Helsingør som filmby er en drøm, der i flere år har spøgt blandt vore politikere.

Der er derfor bevilget en million kroner til filmen *Livet og Døden*, et trekantsdrama om det moderne liv i dagens Danmark, hvor optagelserne finder sted i Helsingør. Det giver byen omtale og trækker forhåbentlig besøgende hertil.

I de gode gamle dage skulle der ikke penge på bordet, blot lokationen var den rigtige. Det har betydet, at Helsingør Kommune gennem tiderne har lagt scener til langt over halvtreds danske spillefilm. Det er ikke muligt, og tjener næppe heller noget formål, at give en længere omtale af handling og skuespillere i denne beskrivelse, hvor hovedvægten er lagt på at beskrive de lokale lokationer, der optræder i filmene.

En ting er sikkert! Det er ikke lykkedes at få alle film med i denne gennemgang, så yderligere oplysninger er meget velkomne. Vil du vide mere om filmene, så kan de fleste utvivlsomt hentes via en af de mange streamingtjenester, der i dag findes til TV og tablets. Endvidere leverer Morten Piil en omfattende omtale i Gyldendals Danske Filmguide.

Endelig skal nævnes, at det er muligt at søge oplysninger i Den Danske filmdatabase (www.danskfilm.dk).

De rigtig gamle film

De første film var stumfilm, og her er det vel på sin plads at nævne, at den første fil-

matisering af Hamlet, der blev optaget på Kronborg i 1910, havde premiere i 1911, og bag filmen stod legendariske Ole Olsen og filmselskabet Nordisk.

»Ih hvor den mand lignede Jesus«. »Det var også ham, og i morgen skal du op på stationen og hente Judas og Sankt Peter«. Sådan faldt samtalen, da Svend Ellekilde og Lauritz Riff en dag i 1920 kørte gennem Hornbæk Plantage.

Baggrunden var, at Carl Th. Dreyer for Nordisk Films Kompagni var i gang med at optage sin berømte film, *Blade af Satans Bog*, som i øvrigt havde en senere helsingoraner, Karina Bell, der blev gift med Wiibroes Bryggeris direktør Knud Parkov, i en af rollerne.

Mange stumfilm har yderligere været optaget i vort område, men lad os slutte med at nævne *Maharajaens Yndlingshustru*, fra 1916 med scener fra Julebæk.

Talefilm

I 1932 er filmselskaberne gået over til talefilm, og her finder vi i filmen *Odds 777* selveste Liva Weel som køkkenpigen Hansy Hansen, der efter at have vundet en travbanegevinst tager ophold på det mondæne Hotel Marienlyst.

Mange interiørscener fra det gamle hotel, og også udendørs glimt af Øresund og parken, giver et fint indtryk af Marienlyst i 1930'erne.

Vi ser Poul Reichardt og Emil Hass Chri-

stensen som tjener, inden scenen forlægges til Bakken, hvor Liva med stor følelse synger evergreenen »Glemmer Du«, inden hun vinder det store derby og godsejeren, som hun under falsk identitet mødte på Marienlyst.

Direktøren for Palladium Film køber i 1929 Flynderupgaard og hvad er mere naturligt end at bruge den smukke bygning og omgivelserne til spillefilm.

I 1933 kommer *Fem raske Piger*, en film om fem raske søstre, der holder sammen i et blæserjazzband. De inviteres ud til godset (Flynderupgaard) af en ukendt onkel, og nu blomstrer romantikken.

Karina Bell og Marguerite Viby er med, og der bliver også lejlighed til at se og høre Leo Matthesen.

1935: *De bør forelske Dem*. Et gods (Flynderupgaard) er omdannet til feriehjem for velhavende, der lider af stress. Alle er anonyme, så derfor ved Henrik Bentzon ikke, at det er godsets unge ejer Illona Wieselmann, han har forelsket sig i.

1937 giver premiere til filmen *Plat eller Krone*, og igen er der optagelser fra Flynderupgaard. Ib Schønberg, portnersøn og tjener, kommer til penge via en lodseddel og bliver nu partner i sin barndomsven Eriks arvede kaffe-importfirma. Vennen ødsler alt væk i spil og ender som tjener i den restaurant, som Ib Schønberg trods alt erhverver.

Med i filmen er Lis Smed, som en sommer boede i Boderne på Nordre Strandvej hos komponisten Poul Schierbeck. Den kønne pige vakte opsigt ved på høje hæle at trikke hen ad fortovet iført badedragter, som matchede de badebolde og sjippetov, hun øvede sig med.

Marguerite Viby er stjernen i filmen *En Pige med Pep* fra 1940, hvor hun søger succes som journalist og forfatter. Hun forelsker sig i en ung forsikringsmand, som hun tror er indbrudstyv, medens han tror at hun tilhører det lettere kavalieri.

Det lokale islæt er et glimt af en af de gamle færger, der går ud gennem Helsingør Havn.

Georg Poulsen som filmskuespiller *Natekspressen* (P903) fra 1942 er stort set helt optaget på Kvistgaard Station.

En ung kriminalbetjent (Mogens With) ankommer for at efterforske et mord. Han forelsker sig i en 24-årig pige (Inger Stender) datter af en bøsiger, enlig stationsforstander (Carl Alstrup), der vogter over hendes dyd på en måde, der bliver belastende for både ham selv og omgivelserne.

I en lille rolle ses Georg Poulsen som skomagerdrengen, der kommer med det endelige mordbevis.

Om baggrunden for sin medvirken fortæller Georg: »Far var chauffør hos Lund og Rasmussen og kørte med varer til forskellige købmænd. Af og til fik jeg lov at køre med og på en af turene sluttede vi på Kvistgaard Kro. I forbindelse med de mange filmoptagelser til *Natekspressen* var instruktøren Svend Methling på kroen. Da han fik øje på mig, spurgte han fatter om jeg måtte være med i en scene, der skulle optages dagen efter.

FORENINGEN

ÅRSMØDE 2018

1871

Høstfest på Flynderupgård den 12. september

Loen vi pynter med blomster og blade, vi har georginer og bonderoser nok.

Børnene danser allerede så glade, alle vore piger står ventende i flok.

Bind så korn i krans, hurra, her til lands, sluttet altid høsten med et gilde og en dans.

(Marken er majet, Mads Hansen, 1868)

Årets høst er kommet i hus; kornet er inde, frugten er plukket og de første kartofler høstet. Nu går det mod gårdspladsen på Flynderupgård, for tiden er inde til den årlige høstfest.

I landbosamfundet var høstfesten højdepunktet efter det hårde arbejde med høsten. Når alt var kommet under tag, festede gårdens folk med god mad og en svingom. Selvom høsten ikke er lige så stor som dengang, holder vi stadig traditionen ved lige og lader gårdens historiske omgivelser danne rammen om en festdag med underholdning for hele familien.

På gårdspladsen står lokale producenter klar til at vise dig et bredt udsnit af kvalitetsvarer, for høstfesten er også en håndens fest og en hyldest til de gode hjemmelavede varer. Heller ikke denne dag skal Flynderupgård forlades med tom mave, for i den smukke, røde hejselade står den på god gammeldags mad og spillemandsmusik.

Kom til Flynderupgård og oplev en festlig dag på landet.

Sundtoldsmarkedet

et historisk marked i Helsingør

Gadedrenge hujen og de fine frøkners fnisen lyder på havnepladsen, mens duften af krydret tobak og sprøde kommenskringler kildrer i næsen - og der i boden kigger de fineste stofdukker frem med lyserøde kysmunde.

Med et fingerknips er uret sat tilbage til begyndelsen af 1800-tallets Helsingør, hvilket betyder en enestående mulighed for at slå sig løs mellem sømænd og kvaksalvere, være højt på strå med de fine fra borgerkabet eller få en sludder med gårdskarle og tjenestepiger.

Med sundtoldsmarkedet får du muligheden for at smage på og snuse til historien, når vi med handelsboder langs havnefronten, gamle træskibe i havnen og hundredvis af aktører i historiske dragter sætter rammerne omkring et historisk marked, der giver dig muligheden for at genopleve Helsingørs storhedstid som Sundtoldsby.

Vi glæder os til at se dig – for hvor ofte er det egentlig, at man får lov til at rejse tilbage i tiden?

Markedet finder sted lørdag den 22. august 2015 kl. 10-16 på Havnepladsen.

Kommende foredrag

Lørdag 26. september

Joachim Lund: Gunnar Larsen og industriens og særlig ingeniørernes rolle under besættelsen.

Gunnar Larsen var en ledende skikkelse i Danmarks industri i 1930'erne og blev kort efter den tyske besættelse udnævnt til minister i samlingsregeringen. Han var født ind i en af Danmarks rigeste familier som søn af en af F.L. Smidth-koncernens stiftere, Poul Larsen, og tilbragte en del af sin ungdom i USA. I 1935 overtog han chefstolen i firmaet og blev i offentligheden snart betragtet som erhvervslivets unge håb. Da Stauning i juli 1940 udnævnte ham til minister for offentlige arbejder, var det for at imødekomme voksende politiske krav om at lade erhvervslivet repræsentere i regeringen.

Gunnar Larsen blev snart en spydspids i den danske regerings samarbejde med besættelsesmagten. Han delte udenrigsminister Scavenius' overbevisning om nødvendigheden af en aktiv og initiativrig politik, der skulle imødekomme og gerne foregribe tyske krav i håbet om, at dansk velvilje ville mildne Berlins politik. Han kom dermed til at fremstå som en af de fremmeste fortalere for et tæt samarbejde med besættelsesmagten, hvad der forstærkede kritikken af hans person i den illegale presse. Ved besættelsens afslutning stod Gunnar Larsen uden politisk rygdækning; han blev beskyldt for at have benyttet sin politiske position til at fremme privatøkonomiske interesser og befandt sig snart i et retligt opgør om hans virksomheds økonomiske samarbejde med besættelsesmagten. Han blev frifundet men havde inden da overladt ledelsen af F.L. Smidth-koncernen til familien og udvandrede til Irland, hvor han boede til sin død i 1973.

Gunnar Larsens erhvervs- og politiske lynkarriere sætter en række dilemmaer på spidsen. Gik regeringen for langt i den aktive tilpasningspolitik? Hvor meget kunne man gå på kompromis med sine principper i kampen for at beskytte dem? Og mere generelt: Har "sagligheden" – det upolitiske – en rolle at spille i et parlamentarisk

Gunnar Larsen med den knækkede spade. Ved første spadestik ved etableringen af "fugleflugstlinjen"

Gunnar Larsens erhvervs- og politiske lynkarriere sætter en række dilemmaer på spidsen. Gik regeringen for langt i den aktive tilpasningspolitik? Hvor meget kunne man gå på kompromis med sine principper i kampen for at beskytte dem? Og mere generelt: Har "sagligheden" – det upolitiske – en rolle at spille i et parlamentarisk

demokrati? Dette er nogle af de problemer, foredraget vil berøre.

Foredragets anledning er Joachim Lunds nylige udgivelse af Gunnar Larsens dagbøger fra besættelsesårene. Joachim Lund er student fra Helsingør Gymnasium og er historiker og Ph.d. fra 1999 ved Københavns Universitet. Han har specialiseret sig i krise- og krigsårene 1930-1945, med særlig fokus på nazismens Tyskland, den tyske besættelsespolitik i Danmark og den politiske og økonomiske kollaboration. Han har udgivet en længere række artikler og bøger om emnet og er blandt andet forfatter til *Hitlers spisekammer* (2005), *medforfatter til Danmark besat – krig og hverdag 1940-45* (4. udg. 2015) og *Turen går til besættelsestidens København* (2015), samt redaktør af *Partier under pres – demokratiet under besættelsen* (2003), *Danske tilstande – norske tilstande. Forskelle og ligheder under tysk besættelse 1940-45* (2010) og *Samarbejdets mand. Minister Gunnar Larsen. Dagbog 1941-1943* (2015).

Lørdag 31. oktober

Cay Dollerup: *Hamlet, Helsingør og de Britiske Øer.*

Cay Dollerup er cand. mag. i engelsk og spansk. Cay Dollerup (født 1939) har undervist på aftenskoler, sprogskoler, gymnasier og universiteter. Han har skrevet artikler og faghøjer, mest på engelsk og har tidligere været kandidat- og seniorstipendiat og endelig lektor ved Engelsk Institut, København Universitet.

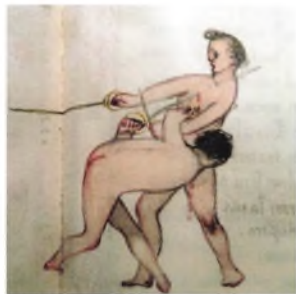
Cay Dollerup vil fortælle om *Hamlet, Helsingør og de Britiske Øer.*

Det var oprindelig Saxo der skrev historien om Amlethus. Den rumsterede på den engelske scene i et årti før en trykker i 1602 mente der kunne tjenes penge på en udgivelse af Shakespeares tragedie om *Hamlet*.

Shakespeareforskningen har overset at der var censur i England på dette tidspunkt og at *Hamlet* indeholder: saftige bemærkninger som "something is rotten in the state of Denmark" og "Denmark is a prison" som formodentlig behagede dronning Elizabeth, men har været højest fornærmende for hendes efterfølger, Kong James VI af Skotland og I af England. James var gode venner med Christian IV og gift med hans søster Anna.

Foredraget tager udgangspunkt i Kronborg, i Dronning Annas brudefærd, i Kong James regeringstid i Skotland og ikke mindst festlighederne i København i 1603 for Christian IV's førstefødte søn.

Hamlet har en tilbivelseshistorie som er ret enestående og meget kompliceret - og så har den nær tilknytning til det danske hof.

Hamlets og Laertes' tvekamp.

Lørdag 21. november

Erik Nørr: Skolen i starten af 1800-tallet

Erik Nørr, der er seniorforsker, dr.phil., tidligere arkivar ved Landsarkivet for Sjælland og Rigsarkivet, vil fortælle om skolelovene af 1814 og skolevæsenet på land og i by i 1800-tallet.

I anledning af 200-års jubilæet for skolelovene af 1814 udgives der en ny stor dansk skolehistorie i fem bind. Erik Nørr fortæller om dette værk og om gennemførelsen af skolelovene af 1814 i praksis. Hvorfor skulle der hele fem forskellige skolelove til? Hvilken betydning fik det, at skolelovene blev udstedt i 1814, som var præget af statsbankerot og afståelsen af Norge? I foredraget behandles forskellene mellem undervisningen på landet og i byen.

Var der forskel på den undervisning, der blev tilbudt drenge og piger, fattige og rige, og var der en særlig undervisning for handicappede? Et andet vigtigt emne er lærerne og deres uddannelse, aflønning og arbejdsopgaver i undervisningen og i kirken. En væsentlig forudsætning for gen-

Stråtekt skole opført efter 1814

nenførelsen af skolelovene var kampen for at få børnene til at møde i skolen frem for at vogte kvæg eller arbejde i håndværk og på fabrik.

Foredraget vil også fortælle om de protokoller og indberetninger, som skulle føres efter de nye skolelove, og som kan anvendes som kilder af skole- og lokalhistorikere.

Lørdag 30. januar 2016

Sebastian Olden-Jørgensen: »Herluf Trolle: manden og myten og lidt om Helsingør« (Omtales nærmere i næste nummer)

Lørdag 27. februar 2016

Thorbjørn Thaarup: Nederlænderne i Øresund o. 1560 – 1690 (Omtales nærmere i næste nummer)

Lørdag den 2. april 2016

Iben Vyff: Olga Eggers – fra Socialdemokrat til nazist og antisemit. (Omtales nærmere i næste nummer)

VORE FOREDRAG FINDER STED I
SMEDENES HUS, STRANDGADE 46, HELSINGØR

E-mail-adresser

Vi har for nylig sendt meddelelser ud på e-mail om vores tur til Skåne, og vi har lige sendt en lille meddelelse ud om spisning på Klarerergården. Ordningen med e-mail er jo god, men det kræver, at vi har den korrekte adresse. Hvis du ikke har fået disse meddelelser fra Museumsforeningen, er det fordi du ikke har en e-mail-adresse, eller den ikke er i vores kartotek. Det er en stor hjælp for os, at vi på den måde kan sende en meddelelse ud, det kan være aflysning eller særlige tilbud. Derfor opfordrer jeg igen til at I sender mig Jeres e-mail-adresser. Den vil kun blive brugt til foreningens oplysninger. Har du ingen e-mail-adresse må vi prøve at klare os på den gamle måde.

Derfor, hvis du ikke har modtaget nogen e-mail fra os, måske har skiftet adresse, send da venligst din e-mail-adresse til formanden, tb-j@stofanet.dk

Med venlig hilsen Torben Bill-Jessen

Beklagelse fra den ansvarshavende redaktør

I sidste nummer af museumsbladet var indstikket forsynet med et fotografi af formanden, Torben Bill-Jessen, stående ved Landsarkivet. Motivet virkede angiveligt anstødeligt på nogle læsere, om end det naturligvis var ment som en fredelig spøg fra min side med mit kendskab til formanden som en charmerende og humoristisk person.

Jeg skal derfor dybt beklage publiceringen af billedet, som jeg fuldt ud påtager mig ansvaret for.

Lars Bjørn Madsen

Det blev en aftale, og da jeg i filmen skulle cykle, gik resten af dagen med at lære den svære kunst. Næste dag var jeg på plads, og i ventetiden inde i kroen havde jeg den fornøjelse at høre Mogens With gå og øve sig på sangen Mandalay.

Det var spændende at være med og min optræden gav da også et par hånddører«, slutter Georg Poulsen.

Op og ned langs kysten

Op og ned langs Kysten (plakaten side 10) er en Sommer Lommer-Spøg fra 1950, hvor Lily Broberg er sin mand Kjeld Petersen utro med orkesterlederen på et sommerhotel, Svend Asmussen, hvorved mange forviklinger opstår i det Nordsjællandske sommerland og på Hotel Marienlyst.

I slutscenen afgøres meget på Strandvejen ved indgangen til Hornbæk Plantage, og Asmussens orkester slutter filmen endelig af med fuld musik i bil ved Helsingør Havn. Blandt skuespillerne ses Hellebækdrengen Preben Marth som direktør for de indiske Sporveje.

Preben Marth er født og døbt i Hellebæk i 1920. Hans mor Valborg Emilie Olsen var datter af skovfoged Hans Olsen som boede Caroline Mathildes Vej 4.

1953: Producenten og Showmanden Aage Stentoft henlægger scenerne i farcen *Solistik* til Hotel Marienlyst, som han kender ud og ind som tidligere indehaver af hotellet sammen med Helge Svendsen i perioden 1945 til 1950.

Hotelbranchens fæl-

les direktør Birgitte Reimer inspicerer hotellet, hvor den charmerende portier Kjeld Petersen pladask falder for hende. Forklædt som piccolo starter hun Løjerne, som kulminerer med ankomsten af Preben Neergaard, der er ved at drive portieren til vanvid i dobbeltrollen som skuespilleren Teddy Vinter og arkæologen af samme navn.

Herlige interiørscener fra et elegant Hotel Marienlyst.

1955: *Det var på Rundetårn*. En præmieobligation, tøj og cykler stjæles fra de to søstre Anne-Marie Juhl og Bodil Miller, medens de bader på stranden oppe ved Hornbæk Plantage. Kjeld Petersen kører i sin nyerhvervede Chevrolet sportsvogn gennem Hellebæk og Aalsgaarde på vej mod Hornbæk medens han synger »Jeg ku' danse her bag rattet lige op til Kattegattet«. Det lykkedes at nå Hornbæk, til trods for at han i filmen kører i retning mod Helsingør. Lokalt ser vi yderligere de to søstre ankomme til Helsingør Station, hvor de på cykler fortsætter langs havnen mod Hornbæk. På hjemturen sammen med Kjeld Petersen går turen ad vandstrandvejen forbi Kystens Perle.

Løjerne fortsætter omkring Rundetårn, hvor ikke mindst Dirch Passer og Ove Sprogø viser deres musikalske evner.

Kjeld Petersen kører her i sin Chevrolet på Nordre Strandvej i Aalsgaarde. Scenen er fra filmen »Det var på Rundetårn« fra 1955.

Baronessen fra benzintanken (1960). Anne (Ghita Nørby) prøvekører en kundes motorcykel og er i fuld fart på vej ind til benzintankens værksted, lidt anende, at en for hende helt ukendt baronesse (Maria Garland) er på besøg. Billedet til højre viser baronessens advokat (Emil Hass Christensen) i snak med filmens Hans (Dirch Passer), mens de venter på at Anne kommer:

Filmen gjorde den lille Shell-tank og værksted på Hornbækvej i Tikob Danmarksberømt, hvilket har fået den nuværende ejer til at føre de stadig bevarede bygninger tilbage til den tid.

Inde i byen

1958: **Styrmand Karlsen.** »Et sømandshjerte banker, når Kronborg dukker frem, og Helsingør vinker velkommen hjem!« synger Ove Sprogøe, da Kronborg passerer. I statshavnen fisker Johannes Meyer medens færgerne og Sundbusserne piler ud og ind. Der er scener fra Stephen Hansens Palæ i Strandgade 95, K. F. Marstrand Strandgade 71 og Sct. Olaigade 45 »Havfruen« og Wiibroe, hvor maskinmester Hjorth giver Bodil Udsen tilladelse til at gå ind og give Ghita Nørby en besked. Store dele af filmen emmer af Helsingør, som den var dengang i 1958.

1964: **Don Olsen kommer til byen:** Byen er Helsingør, som Buster Larsen og Dirch Passer vender op og ned på. Banken, hvor Bendt Rothe styrer, er Hold An på Torvet, og gaderne er Stengade, Skyttenstræde og ikke mindst Strandgade, hvor Dirch og Birgitte Price hyldes som byens kommende første par med en procession, hvor Helsingør Pigegarde med fuld musik går i spidsen.

Scenen er sat i Helsingør Kommune

Her følger en liste over øvrige film optaget i Helsingør Kommune:

1937: **Det begyndte ombord:** Henrik Bentzon, Peter Malmberg og Gull-Maj Norin runder Kronborg og førstnævnte synger Sigfred Petersens vise »I aften har vi Kronborg Rundet«.

1941: I **Wienerbarnet** vender Max Hansen tilbage til plejeførældrene i Danmark, hvor han ved Kronborg sværmer for plejeførældrenes datter Lise Thomsen.

1941: **Tante Cramers Testamente:** Folkekomedie om en familie som skal gøre sig fortjent til Mathilde Niensens penge. Gunnar Lauring flirter på Hornbæk Strand.

1943: **Kriminalassistent Bloch:** En kriminalfilm, som dog mere minder om en folkekomedie, rummer scener fra Helsingør Arrest.

1944: **Elly Petersen:** Filmen om en provinspige Bodil Kjer der oplever klasseskel i København har scener fra Hornbæk Strand.

1947: **Sikken en Nat:** Helge-Kjærulff-Schmidt og Grethe Thordal jages på deres bryllupsnat af gangstere og kommer forbi Helsingør Station.

1954: **I Kongens Klæ'r:** Det unge par i det første danske soldaterlystspil, Louis Mische-Renard og Elsebet Knudsen, kører ad Strandvejen gennem Skotterup til Kronborg, hvor de sværmer.

1958: **Verdens rigeste pige:** Nina van Pallandt har skjult sig i København for pressen og sin far.

Frederik van Pallandt er på vej til hende fra Sverige og ankommer med færgen Dan til Helsingør Havn. Turen går ad Strandvejen til Kystens Perle hvor der skal fyldes benzin på vognen. Pressen (Poul Hagen) finder ham, og så går jagten videre ind ad Strandvejen. (Caltextanken, tegnet af arkitekt Max Louw, blev sløjet i 1962).

1958: **Mor skal giftes** om en rig enkefrue og

Karlsens veninde Anne Marie Bøgelund (Ghita Nørby) i tapperiet på Wiibroes Bryggeri i filmen *Styrmand Karlsen*.

bryggeri-ejer Beatrice Bonnesen med scener fra Wiibroes Bryggeri.

1960: *Baronessen fra benzintanken*: Ghita Nørby, Dirch Passer og Ove Sprogøe bor i filmen på den i dag pietetsfuldt rekonstruerede Shell-benzintank ved Hornbækvej i Tikøb.

1962: *Somænd og svigermødre*: Bager og Konditor Wichmann kommer med bryllupskagen til Stenfjeldsvej 11, hvor datteren Lone Hertz skal giftes med Ove Sprogøe. Kirketjener Harry Therkelsen, Sct. Maria Kirke (fotoet herunder), tager imod brud og følge, men brudgommen mangler. Det hele falder på plads i hjemmet på Stenfjeldsvej, hvor Dirch Passer oven i købet bliver »forlovet« med dejlige Judy Gringer.

1962: *Den falske forræder*. En Paramount-film om en allieret spion under 2.verdenskrig med mange danske skuespillere.

Optagelser i København og Højstrup, hvor William Holden står på stranden og kigger på lyse-ene ovre i det frie Sverige.

1963: *Dronningens vagtmester* er opfølgningen på Gøngehøvdingen. Poul Reichhardt (Ib) og Jens Østerholm (Svend Gønge) løsner plankerne ved den lille bro over Kobberdammen, så de undslipper de forfølgende svenskere.

1965: *En ven i boligøden*: En optagelse fra Kronborg og slotsgården, som vises frem af lejlighedsministeren Sigrid Horne-Rasmussen, er det lokale islæt.

1963: *Peters landlov*: Med glimt af Kronborg og lodsåden der står ud.

1966: *Der var engang*: Filmatiseringen af Holger Drachmanns eventyrkomedie giver et enkelt kig indover Hellebæk Kohave.

1966: *Tre små piger*: I den måske bedste danske operettefilm forkludrer Poul Bundgaard datteren Susse Wolds forlovelse med Jørgen Kiil som i skuffelse er på vej til Helsingør for at sejle til Java.

Vi følger diligencen, som kører over Hellebæk Kohave forbi Gammel Skovhus langs Julebæk Strand til Kronborg, hvor skibet ligger klar til afgang. Ole Søltoft følger samme vej på hest og når tidsnok frem, således at de elskende endelig kan forenes.

1968: *Olsen Banden*: Den første Olsen Bandefilm rummer optagelser ved både Hornbæk og Saunte stationer, der til lejligheden er omdøbt til Porserød og Grimsved. En herlig politijagt med masser af løjer følger Banden.

1969: *Midt i en jazztid*: Finn Storgaard møder den omsværmede overklassepige Anne-Lise Gabold. De finder ude i Teglsturpehegn »Deres sted« ved Kobberdammen, hvor de sværmer og bader. Gården Fairyhill ved Nyrup med tennisbane er stedet for de unges sommerophold i Nordsjælland.

1969: *Damernes ven*: Bodil Udsen har mistet sin mand, og overraskende viser det sig at han havde en hel del kærlighedsaffærer. Det er i Helsingør med scener fra Kronborg, havnen, Danserindebrønden, Julebæk og andre steder.

1970: *Stille dage i Clichy*: Pariserlejligheden på

Place Clichy i Jens Jørgen Thorsens filmatisering af Henry Millers roman er henlagt til landstedet Eriksholm på Kongevejen.

1972: *Smil mand*: Hellebækgaard er kostskolen, Morten Ingemann-Pedersen sendes til, og her får han nye oplevelser med lærere, piger, porno, slik og sprut. Mange scener fra Hellebæk med Bøsemagergade, købmanden og bageren samt Strandvejen og Nordskovmølle.

1974: *Pigen og drømmeslottet*: Lisbeth Dahl skal passe sin »ferietante« Karen Lykkehus, der bor i et lille skovløberhus tæt ved et smukt gammelt slot. Det er Bøsemagerhuset ved Bondedammen i Hellebæk, medens det endnu var teglhængt. Mange smukke scener ved og inde i det gamle hus, samt Hellebæk Station og Gilleleje-Hornbækbanen, inden drømmeslottet får sin endelige ejer.

1975: *Da Svante forsvandt*: Benny Andersen leder efter Svante Svendsen, og Povl Dissing fortolker hans sange. Fritze Hedemann (Nina) bor i Helsingør. Vi møder hende på Axeltovej dengang der virkelig var gang i handelen, og senere på havnemolen, medens færgerne piler ud og ind gennem havnen. Med kig til Kronborg tager Nina Sundbussen til Sverige for at finde sin Svante.

1976: *Sømand på sengekanten*: Instruktør John Hilbard fra Helsingør kendte skotojshandler Mohr, hvorfor filmen bringer scener fra skotojsbutikken Amor. En travl Stengade og et herligt gensyn med bodega Underhuset. Medvirkende i filmen er fra Helsingør Anker Ekelund ligesom vi ser et glimt af Claus Bøgh.

1976: *Hjertes er triumf*: Lars Knutzon kommer med Hornbæk Banen til Saunte. Han sti-

I filmen Spies og Glistrup fra 2013 er scenerne fra Spies' villa med tilhørende tennisbane i Rungsted optaget på Nordre Strandvej 99a. Den gamle villa, der netop er solgt, har stadig sin oprindelige tennisbane liggende på vandsiden af strandvejen, hvor den herover viste scene med den langskæggede Simon Spies blev optaget.

ger af, går over i købmandsbutikken og spørger efter arkitekt Morten Grunwald. Han er imidlertid død, og i stedet bliver han hustruen Ann-Mari Max Hansens elsker. Efterhånden bliver det klart at Knutzon har fået transplanteret arkitektens hjerte, og han er nu i en identitetskrise.

1978: *Mig og Charly*: I Silkeborg møder den pæne dreng Kim Jensen Københavnerroden Allan Olsen, der bor på Anstalten. Næsten alle scener er optaget ved Silkeborg, men Anstalten er Hellebækgaard hvor vi er både ude og inde.

1984: *Suzanne og Leonard*: Pernille Falck møder roden Ole Meyer i en Bonnie og Clyde historie med filmstart på en vinterpræget havneplads i Helsingør og slutscene på en af færgerne til Helsingborg.

1988: *Ved vejen*: I filmatiseringen af Herman Bangs roman, foregår en af de centrale scener i Anes Hus ved Bøgeholm Sø, hvor Tammi Øst, Ole Ernst, Kurt Ravn med flere er på skovtur. Max von Sydow instruerede filmen, og mange i området husker endnu, da de lokale scener blev optaget.

1989: *Den røde tråd*: Jagten på det tyske rigsguld skjult under besættelsen har flere scener fra Hornbæk med Hotel Villa Strand og det snart nedrevne »fedtede hjørne«.

1990: *Casanova*: En kriminalkomedie om en

kostbar diamant med scener fra Egebæksvangs kirke og fra kirkestranden.

1991: *Den store badedag*: Erik Clausens 7-årige søn Gustav Adolf (Benjamin Rothenborg Vi-be) får på sin tur til stranden i Hornbæk et mere kritisk syn på sin storpralende far.

1994: *Min fynske barndom*: Erik Clausen har filmet den danske komponist Carl Nielsens selvbiografi. Mange af de scener, der skal foregå i Odense, er i filmen henlagt til Helsingør. Vi er i Færgestræde og hos Gyldenstrædes Marskandiser, Verner Jørgensen, der har en lille rolle som sælger af et klaver. Parken ved Marienlyst slot er stedet, hvor borgerskabet mødes, og også Anna Queens Stræde og Skyttenstræde indgår i handlingen.

2001: *En kærlighedshistorie*: Om et pinefuldt, men alligevel mærkeligt ømt ægteskab, hvor kvindelig hyperfølsomhed stilles over for mandlig følelsesblokering. En del af dramaet

mellem Stine Stengade og Lars Mikkelsen foregår på Hotel Marienlyst.

2005: *Unge Andersen*: Filmen skildrer digterens barske møde med plageånden rektor Meisling og rummer scener fra Færgestræde.

2009: *Fri os fra det onde*: Ole Bornedal har henlagt en af scenerne i filmen til plænen ved Sommariva, hvor der er opstillet et tivoli. Mange helsingoranere medvirker som statister mod mad og drikke samt fri adgang til tivoliet i filmen, der handler om had, hævn og bedrag.

2013: *Spies og Glistrup*: Skildring af venskabet mellem to personligheder med scener fra Hørsørd Lejrøn, samt Stokkebyes villa ved Julebæk. Filmselskabet kunne ikke låne Spies villa i Rungsted og derfor valgtes en villa, der lignede, nemlig villaen på Nordre Strandvej 99 A. Desværre vises de gamle film ikke mere i biografen til trods for mottoet: FILM SKAL SES I BIOGRAFEN.

En Drengebande terroriserer i Hellebæk

I Helsingør Avis kunne man den 8. oktober 1935 læse følgende historie:

I den senere Tid har Befolkningen i Hellebæk og Aalsgaarde været Genstand for nogle ualmindelig ondartede Drengestregere.

Forleden Aften kom tre Cyklister kørende ned ad Krogebakke, da de pludselig alle væltede med deres Køretøjer. I det samme kom en Bil kørende, og det var med Nød og Næppe, de undgik at blive kørt over. Det viste sig, at der var spændt Snore tværs over Vejen.

Kriminalpolitiet er blevet underrettet om Sagen, og det er en Bande af 14 Aars Dreng, som har spærret Vejen.

Samme haabefulde Poder har ogsaa forsøgt at afbrænde Aalsgaarde Strandhotel, der for Tiden er tomt, da Ejeren er blevet nægtet Bevilling.

Politiet fandt forleden Aften et Baal, der var tilrettelagt af Papir og Affald i Hotelhaven. Det brændte allerede ganske lystigt, men Ilden havde dog ikke faaet fat i selve Huset. Der var tillige knust flere Ruder, og nogle Malerier i Restauranten var revet ned. Politiet vil ganske afgjort tage meget haardt fat paa disse Fyre, hvis Skarnsstreger let kunne have kostet Menneskeliv.

LBM

Krogebakke fotograferet i 1918. Bygningen i forgrunden er den stadig eksisterende gartnerbo-lig til det nu nedrevne landsted Lille Odinshøj. Det Kgl. Bibliotek.

Rejsen til Gurre

Af Claus Oreskov

Ved slutningen af 1800-tallet var der som bekendt et opbrud fra gamle værdier, fin de siècle stemning og søgen efter en tabt helheds forståelse af tilværelsen. Dette mærkedes ikke mindst i kunstnermiljøer; nye ismer dukkede op og forsvandt, og menneskeskæbner stod på spil. Under disse auspicer drog to digterkollegaer ud på en mindeværdig fodrejse til det sagnomspundne Gurre. Men der er mere endnu! Venskaber, der besegles og venskaber der brydes for altid og den aldrig svindende længsel efter at gøre livet om!

Lige et par ord om symbolismen

Symbolismen som kunstretning og livsanskuelse opstod i Frankrig i slutningen af 1800-tallet som modkultur til den da dominerende naturalisme. Maleriet og lyrikken var dominerende, men også musikken var med. I Danmark kom symbolismens gennembrud med bevægelsens eget tids-

Gurre slot sådan som det for den romantiske fantasi kunne have set ud. Det var dette luftslet der tiltalte symbolisternes sans for sværmerier, men for at komme dertil skulle de til fods tilbagelægge virkelige afstande. Ældre postkort.

Johannes Jørgensen skriver i sin dagbog: »Ensom kyst med gyngende sø og øvre på den anden side sollyse, ensomme skove. De ensomme vejlose skove, som er der nu – som var der, da Valdemar og Tove så dem – som skal være der, når jeg længst ikke er mere...«

Fotografi: Claus Oreskov 2015.

skrift Taarnet i 1893. Centralt stod personer som digteren Johannes Jørgensen, der redigerede Taarnet, digteren Sophus Clausen, digteren Viggo Stuckenberg og dennes kone Ingeborg Stuckenberg, samt kunstmalerne Mogens Ballin og Albert Gottschalk. Mogens Ballin kunne endda prale med, at han kendte Paul Gauguin og havde set Paul Verlaine, to af den franske symbolismes betydeligste skikkelser. Symbolisterne var betagede af det gådefulde, det dunkle, det skjulte, og de fandt det i dybet af menneskesindet eller i lidenskabernes altid nærværende insisteren. »Verden er dyb« erklærede Friedrich Nietzsche i Zarathustra's midnatsviser, og denne dybde kunne kun lodes af særlige vakte - nemlig poeterne, malerne og de musikalske begavede. Omvendt var det disse vakte personers pligt gennem deres kunst at kropsliggøre, hvad de end fandt dernede i dybet. De danske symbolister havde deres egne forbilleder, f.eks. den danske filolog og digter Thor Lange som de gjorde til bevægelsens faderfigur. Thor Lange boede langt borte i det fortryllede Ukraine på godset Napadovka og

i hans digtning genkendte de unge symbolister deres egen suggestive dybde og billedskabende fantasi. Maleren L.A. Ring's billede, elletrunter, Næstved, fra 1893 er et godt sindbillede på symbolisternes forestillingsverden. Horisontlinjen ligger i male-riets øverste felt, og man aner kun lige det nederste af stammerne. Omvendt domine-res billedet af spejlingen af elletrunterne i mosens mørke vand. Virkelighed og uvir-kelighed glider over i hinanden, og hvem kan subjektivt sige, at spejlbillede ikke er ligeså virkeligt som det spejlende.

Rejsen og den gådefulde middelalder

Rejsen til fjerne steder tiltalte symbolister-ne. Netop Paul Gauguin havde vist vejen til det fjerne og eksotiske Tahiti og Marque-sasøerne. Mindre kunne også gøre det og vandreture ud til hjemlige mål var populæ-re blandt symbolisterne. En sådan vandretur ud til Gurre slotsruin beskriver Johan-nes Jørgensen i sin selvbiografi »Mit Livs Legende«. Gurre slot som indbegrebet på middelalderen var i høj gunst blandt sym-bolisterne. Middelalderen med dens ridder-romantik og klostermystik blev legemlig-gørelsen af længslen efter en anden hel og ublandet verden. Middelalderen og ridder-nes verden skildredes magtfuldt af maler-

Skitse af Børge Stuckenberg. Fra venstre Ingeborg Stuckenberg, Viggo Stuckenberg og Johannes Jørgensen. Jørgensens kluntede kontrafej modsvares af Viggos smukke profil. Ingeborg er næsten udvisket i hendes egenskab af undertrykt kvindelighed. Hun er den sfinks, som beskæftigede de mandlige symbolister i de uendelige natlige samtaler. Hun er samtidig smel-tet sammen med sin mand, og parret fremstår som en tohed over for den enlige Johannes Jørgensen.

Johannes Jørgensen tegnet af Mogens Bal-lin 1893. Billedet blev trykt i Tårnet, symboli-sternes tidsskrift.

inden Agnes Slott-Møller i billedet »Niels Ebbesen.

Efter drabet på Grev Gert« (1893). Billedets symbol, nemlig Niels Ebbesen som den ensomme hævner, dominerer og underordner landska-bet, historisk udsmykning og rytteren. Alt-så symbolisme for fuld udblæsning. Svær-meriet for riddervæsnat førte til at digteren Sofus Michaëlis oversatte middelalderdig-teren og ridderen Wolfram af Eschenbachs digt cyklus Parzival til dansk, til stor glæde for alle elskere af Richard Wagner (Wag-ner fandt indholdet til sin opera om Parzi-val hos Wolfram af Eschenbach, men hos Wagner er den religiøse mystik ophøjet på en højtidelig måde som er ganske fremmed for originalen). Og for at det ikke skulle være løgn, så sværmede symbolisternes fa-der Thor Lange for grals- og ridderroman-tik i en sådan grad, at han lod sig portræt-tere som gralsridder. Her var virkelig me-gen guf for unge symbolister. Hertil kan så lægges: Valdemar Atterdag ridder af den hellige grav og kongen, der samlede det dengang splittede rige. Valdemar døde på Gurre slot og sagnet fortæller at han elske-de Gurre så meget, at han angiveligt udba-sunerede, at Gud kunne beholde sit paradys hvis bare han måtte beholde sit Gurre. Hav-de hans kongelige majestæt været lidt mere ydmyg, var han sluppet for nu og til tider-nes ende at ride gennem stormen sammen med sin spøgelseshær til skræk og advarsel for høj såvel som for lav.

To mands færd til Gurre

Alle de unge poeter og kunstnere holdt til hos Stuckenberg på Wiedeweltsgade i Kø-benhavn. Johannes Jørgensen havde endda sin yndlingssofa, som var reserveret ham.

Ingeborg Stuckenberg også hun nærrede kunstnerdromme og det var berettiget, men som kvinde måtte hun nøjes med pladsen som muse for mændene.

Og alle disse unge mænd var småforelskede i husets frue, Ingeborg, der altså fungerede som muse og erotisk forbillede. Selvom Johannes Jørgensen og Viggo Stuckenberg var tvillingesjæle, var de aldrig sammen uden Ingeborg – de var som et fast forankret trekløver. Eneste gang Viggo og Johannes var på tur uden Ingeborg, var i det strålende forår 1887, hvor de to poeter besluttede sig for at foretage en fodrejse til det sagnomspundne Gurre. Johannes Jørgensen havde i smug taget turen året før, hvor han mest gik omkring ude ved Gurre sø. Begge de unge digtere var natursværmere og en sådan fodrejse til det nordsjællandske gav så afgjort pote:

*Store Skove, grønne sletter,
mellem Skovene smaa Byer
skinnende som lyse Skyer,
der den dunkle Himmel pletter*
(Viggo Stuckenberg fra digtet Nordsjælland)

De to venner tog toget til Hillerød og vandrede gennem Gribskov til Esrum, hvor de

overnattede. Derefter gik turen imod Hornbæk, hvor den berømte maler Carl Locher boede. Begge var de stemt for at aflægge maleren en visit, men hvordan skulle sagen gribes an? Johannes Jørgensen mente, at de skulle sige, at de ikke kunne gå Hornbæk forbi uden at se en så berømt mand. »Sludder« svarede Stuckenberg, »lad os hellere sige, at vi er sultne og gerne vil spare aftensmaden«. Det blev til en yderst behagelig aften hos »Hedningerne i det hvide hus«, som fiskerne i Hornbæk kaldte Locher-familien. Senere vidste det sig, at Locher havde antaget Viggo Stuckenberg for dennes bror, Børge, som var kunstmaler og Johannes Jørgensen som en ubekendt kollega udi malerkunsten. Fra Hornbæk gik fodturen gennem nyudsprungne bøgeskove ned til Gurre og derfra til Kvistgaard Station.

Alle ved hvordan det siden gik

Symbolismen var en kort men betydelig parentes i dansk kulturhistorie. Gruppen gik hurtigt i opløsning. Sofus Clausen gik sine egne veje, der omfattede både Skanderborg Station og drømmelandet Ekbåtana. Han levede efter sit eget muntre motto: »Hellere et kys af hundrede piger end hundrede kys af en pige«. Johannes Jørgensen konverterede til katolicismen og udvandrede til Italien. Som mange konvertitter før og efter ham forsøgte han at omvende sine venner med en fanatisk nidkærhed, der førte til et uigenkaldeligt brud med københavnerparnasset. Herunder også Viggo og Ingeborg Stuckenberg. I Stuckenbergs ægteskab kom der en kurre på tråden i skikkelse af maleren Albert Gottschalk. Krisen blev dog overvundet og bagefter bearbejdede ægteparret denne krise litterært i romanen »Fager Ord«. Ingeborg glædede sig til at se sit navn på bogens omslag, men forlæggeren og Viggo enedes om, at kun

Viggos navn kom på. Herudover plagedes familien ustandseligt af økonomiske sorger, og en dag rejste Ingeborg fra mand og børn sammen med naboens mand til New Zealand. Herude fik en hård skæbne hende til at tage sit liv. I et afskedsbrev til Viggo skrev hun: »Hvor har vi to holdt af hinanden – hvor har jeg elsket dig med al mit forspildte livs varme...«. Viggo Stuckenberg døde som 42-årig kun et år efter Ingeborg. Johannes Jørgensen levede til han blev 89 år. Han kom sig aldrig over bruddet med Stuckenberg, ligesom han til det sidste bebrejdede sig selv at han ikke havde talt med Ingeborg da han mødte hende i en park kun nogle dage før hun rejste til New Zealand. Han sad på en bænk og Ingeborg kom gående i en gul kjole og i så dybe tanker, at hun ikke opdagede ham.

Johannes Jørgensen mindes i sine erindringer en anden skovtur i 1887 til Gribskov sammen med Viggo og Ingeborg. Efter en lang dag i skoven gik de til trinbrættet ved Grib Sø for at vente på toget. Pludselig rejser der sig langt borte i skoven et vindsus, som fejer gennem trækroneerne for så igen langsomt at dø hen. Mange år efter i 1942 opsøger den gamle Johannes Jørgensen

samme sted i skoven og skriver et digt derom tilegnet Viggo Stuckenberg:

Erindring

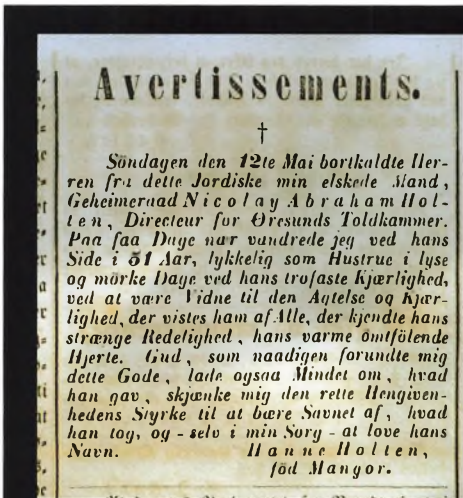
*Her sad vi ved Gribsostranden
i et længst forsvunden Aar –
jeg alene, du selvanden,
endnu uden Sot og Saar.*

*Mens Novembertaagen sænked
sig omkring os, graa og tæt
sad vi, vandretrette, bænket
paa Perronens haarde Bræt.*

*Og vi lyttede ud i Taagen
Og i Natten, der faldt paa –
Tavse, saa vi kunne høre
Vore egne Hjerter slaa.*

*Og da fødtes der langt ude
i den vaade Skov en Susen,
og den nærmede sig og voxed
til en Blæst og til en Brusen*

*og blev borte dybt i Skoven
som et sagte Sus mod Stranden
Da den tav, vi sagde intet –
saae kun stille paa hinanden.*

Holten er død

Den 22. maj 1850 kunne Helsingør Avis berette, at geheimeråd Holten, direktør for Øresunds Toldkammer, var blevet bisat i Sct. Mariæ Kirke. »Et særdeles talrigt Liifølge, hvori Byens Communalbestyrelse in corpore deeltog, havde indfundet sig i Sørgehuset«. Pastor J.F. Storck »bragte den Bortdragne en kjærlig Afskedshilsen fra den sørgende Familie og Huusstand. Kisten blev afvexlende baaret af Toldkammerpersonalet, Færgfolk og Lodser, samt af Bønder fra Godset Krabbesholm.« Højtideligheden sluttede med en tale af afdødes søn, pastor H. Chr. Holten og med koral af Helsingør Haandværker Sangforening.

Til venstre ses en annonce indrykket af tolddirektørens enke Hanne Holten den 13. maj 1850.

Et hyggeligt vidnesbyrd om dengang Danmark var et landbrugsland.